

Ženy v „mužských“ povoláních, muži v „ženských“ povoláních

Cíl:

Na základě příběhů lidí, kteří vykonávají povolání obvyklé pro opačné pohlaví, uvažovat o výhodách a nevýhodách genderově atypických povolání. Uvědomit si překážky, s nimiž se ženy a muži potýkají, a zamyslet se nad možnostmi jejich překonání.

Kapitoly:

Gender a trh práce, Gender a volba povolání, Gender a společnost

Pomůcky:

pracovní list pro vyučující

Čas:

20 minut

Věk:

druhý stupeň základní školy a střední škola

Velikost skupiny:

spíše menší třída

Postup:

- 1) Třidu rozdělíme na pět skupin. Každé z nich stanovíme určitou roli v následující hrané scénce. Jedna skupina bude zastávat roli dětí rozhodujících se o volbě dalšího povolání, druhá skupina bude představovat jejich rodiče, třetí skupinou budou jejich vyučující a čtvrtá skupina bude zastávat roli zaměstnavatelských organizací. Pátá skupina, kterou nemusíme vyčleňovat, se bude věnovat pozorování probíhající hrané scénky.
- 2) Před celou třídou přečteme pět stručných popisů lidí, kteří se věnují činnostem typickým pro opačné pohlaví. Následně představíme zadání aktivity. Ta spočívá v hrané diskusi, kde se střetávají názory dětí, které si chtějí zvolit genderově neobvyklé povolání, názory jejich rodičů, názory jejich vyučujících a názory potenciálních zaměstnavatelských organizací. Všichni by měli zvažovat, jaké jsou výhody a nevýhody toho, když v povolání vykonávaném obvykle ženami chce začít působit muž či opačně. V diskusi mohou žáci/žákyně vycházet z příběhů prezentovaných v pracovním listu, případně si vyhledat další informace v tisku, na internetu či ve vlastním okolí.
- 3) Po proběhnutí hrané scénky požádáme pozorovatelskou skupinu o její zhodnocení. Na závěr můžeme připojit diskusi o argumentech, které byly jednotlivými skupinami ve scénce používány.

Komentář:

Aktivita je velice cenná zvláště ve vztahu k vlastní volbě další vzdělávací a pracovní dráhy žákyň a žáků. Můžeme ji proto použít při probírání tématu volba povolání, zvláště na jejím začátku. Studující během aktivity často používají argumenty, s nimiž se osobně setkali při zvažování vlastní vzdělávací a pracovní dráhy.

Aby aktivita naplnila svůj cíl, měly by v jejím průběhu zaznívat názory pro (např. rozvinutí potenciálu každého jednotlivce, zvýšení výkonnosti celkové pracovní síly a tím podpora hospodářského rozvoje společnosti aj.) a proti (např. obtížné přijetí pracovními kolektivy, potýkání se s genderovými stereotypy, rozrušení zavedené dělby práce aj.) otevírání původně ženských oborů mužům a opačně. Pokud tomu tak není, měli bychom do diskuse vstupovat s doplněními či dotazy, které budou směřovat k těmto oblastem.

K AKTIVITĚ „ŽENY V ‚MUŽSKÝCH‘ POVOLÁNÍCH, MUŽI V ‚ŽENSKÝCH‘ POVOLÁNÍCH“

Následující příběhy popisují, s jakými překážkami se člověk může setkat při volbě povolání a jak obtížné může být rozhodnout se pro povolání, které je běžně vykonáváno příslušníky opačného pohlaví.

Švédská golfistka Annika Soerenstamová se jako první žena od roku 1945 zúčastnila mužského turnaje série PGA. Během soutěže byla vystavena silnému tlaku ze strany mužských soutěžících. Velké podpory se jí však dostalo od švédských fanoušků. I přes neúspěch v soutěži se na tiskové konferenci vyjádřila o svém povolání: „Dělám, co chci, žiju svůj sen. Byla by to fantazie, kdybych postoupila dál. Ale já jsem se chtěla hlavně zdokonalit. Doufám, že i další ženy a dívky mají stejný pocit. Že půjdou za svým srdcem.“

Kateřina Hlavsová se má stát první ženskou pilotkou české armády. Jejím snem je zasednout do kabiny vojenského proudového letounu, nejlépe nadzvukového. Za svojí volbou povolání si stojí, nevidí na ní nic zvláštního. V současné době je studentkou brněnské vojenské akademie, kde podstupuje stejný výcvik jako její mužští spolužáci. „Na létání nemá vliv to, zda je pilotem muž či žena. Záleží na tom, jak mu to jde.“

Osmadvacetiletá Dagmar Damková se poprvé stala ženskou rozhodčí v první fotbalové lize. Ačkoliv je oceňována pro své kvality rozhodčí, ne všichni diváci ji na hřišti vidí rádi. Někteří ji berou jako pouhou atrakci, někteří na ní dokonce křičí „Běž dělat bramborový salát“. Přes tyto odmítavé reakce chce i nadále zůstat v tomto mužském povolání.

Adam Soukup je jedním z mála mužů, kteří se rozhodli zůstat po narození dětí doma a starat se o ně. Na rodičovskou dovolenou nastupují obvykle ženy. Pokud toto rozhodnutí učiní muž, je vystaven nepochopení, zesměšňování, někdy až diskriminaci ze strany okolí. Obhájit tuto volbu bývá pro muže velmi těžké. „Dodnes jsem však spokojený, že jsem na mateřské byl, a myslím si, že to stejně cítí i děti.“

V Itálii byla založena Asociace mužů v domácnosti, první svého druhu na světě. Asociace sdružuje muže, kteří svobodně odešli ze zaměstnání a začali se starat o domácnost. V současné společnosti, která stále považuje muže za živitele rodiny, je odchod ze zaměstnání těžkým rozhodnutím. Podpora, kterou mohou muži v domácnosti prostřednictvím asociace získat, je posiluje v jejich svobodné volbě dát přednost rodině.

Zdroj: upraveno podle článků MF Dnes a BBC News, 2002 a 2003.

Ředitelky a ředitelé

Cíl:

Zjistit zastoupení žen a mužů v řídicích funkcích různých typů organizací. Uvědomit si tzv. horizontální a vertikální genderovou segregaci na trhu práce.

Kapitoly:

Gender a trh práce, Gender a společnost

Pomůcky:

internet

Čas:

domácí příprava + 30 minut

Věk:

druhý stupeň základní školy a střední škola

Velikost skupiny:

běžně velká třída

Postup:

- 1) Třídu rozdělíme do dvoučlenných nebo trojčlenných skupin. Případně můžeme aktivitu pojmout jako individuální práci.
- 2) Úkolem každé skupiny bude zjistit z co největšího množství organizací, jaký je poměr žen a mužů mezi jejich pracovníky/pracovnicemi a v jejich vedení. Doporučíme, aby si každá skupina připravila formulář, kam bude zapisovat následující údaje: název organizace, náplň organizace, počet zaměstnanců/kyň celkem, z toho počet žen a mužů, počet žen a mužů na nižších řídicích pozicích (např. vedoucí oddělení), ředitel/ka, náměstci/kyňe a jiné. K vyhledávání údajů by skupiny měly využít především zaměstnané osoby v jejich blízkém okolí, dále internet či jiné informační zdroje. Shromážděné údaje by žákyně/žáci měli zpracovat tak, že se pokusí určit průměrné hodnoty zastoupení žen a mužů v různých pozicích a případně najít určité pravidelnosti.
- 3) Závěry skupinových prací následně budou žáci/žákyně prezentovat ve společné hodině. Zajímavé údaje zapišeme na tabuli a vedeme k nim diskusi. Jejím cílem je, aby si žáci/žákyně uvědomili nerovnoměrné zastoupení žen a mužů v jednotlivých odvětvích hospodářství a na jednotlivých pracovních pozicích.

Komentář:

Aktivita slouží k názornému představení vertikální a horizontální segregace, konceptu skleněného stropu a skleněného výtahu (viz kapitola Gender a trh práce). To, co se při pohledu na jednotlivé organizace jeví jako jejich specifikum, se při porovnání většího množství organizací ukáže být určitou pravidelností. Některé pravidelnosti týkající se zastoupení žen a mužů ve sféře zaměstnání vyplývají z genderových stereotypů. Právě jejich existenci si studující mohou prostřednictvím této aktivity uvědomit.

Aktivitu můžeme zúžit na region, v němž studující žijí. Úkolem pak bude zmapovat zastoupení žen a mužů v co největším počtu organizací, které existují v okolí žáků/žákyně. U starších ročníků lze úkoly skupinám rozdělit rovněž podle oborů – například zdravotnictví, školství, strojírenství, zemědělství atd. Při takovém rozdělení třída po představení výsledků získá téměř úplnou představu o poměru žen a mužů v jednotlivých segmentech hospodářství, včetně jejich vertikálního rozložení. Pro úplnost je vhodné závěrečné shrnutí doplnit o celorepublikové statistické údaje (www.csu.cz).

Vědí děti, co znamenají rovné příležitosti v zaměstnání?

Cíl:

Zamyslet se nad příčinami rozdílů ve finančním odměňování žen a mužů. Porovnat názory žákyň a žáků ve třídě s názory studujících v ČR a ve vybraných zemích.

Kapitoly:

Gender a trh práce, Gender a společnost

Pomůcky:

pracovní list pro vyučující

Čas:

15 minut

Věk:

základní škola

Velikost skupiny:

běžně velká třída

Postup:

- 1) Na tabuli přepíšeme zadání úlohy z pracovního listu pro vyučující. Neuvádíme správnou odpověď, ani úspěšnost řešení z průzkumu.
- 2) Požádáme žákyňe a žáky, aby na úlohu odpověděli. V případě zralé třídy, můžeme zvolit veřejné sdělování odpovědí – žáci/žákyňe se hlásí k odpovědi, kterou považují za správnou, hlasy sčítáme. V případě třídy kde žáci/žákyňe nejsou zvyklí na obhajování svých osobních názorů, volíme anonymní sdělování odpovědí – žákům/žákyňím rozdáme malé papírky, na které zapíší písmeno zvolené odpovědi, papírky vybereme a odpovědi sečteme.
- 3) Na tabuli zapíšeme počet jednotlivých odpovědí. Snažíme se se žákyněmi/žáky diskutovat o důvodech jednotlivých voleb. Pozornost klademe na spojování jednotlivých odpovědí se žakovskými zkušenostmi. Diskusi vedeme k porozumění principu rovných šancí. Zdůvodňujeme správnost odpovědi D.
- 4) Počet správných odpovědí ve třídě přepočítáme na procenta. Vedle údaje za třídu zapíšeme údaje za jednotlivé země zúčastněné v průzkumu (viz pracovní list pro vyučující). Na základě porovnání se spolu se žáky/žákyněmi snažíme rozvíjet úvahy o příčinách shod a rozdílů mezi jednotlivými zeměmi. Diskuse může vyústit v popis společenského uspořádání v daných zemích (nakolik je v dané zemi zajištěna rovnost šancí) a případně v doporučení pro země s nízkou úspěšností v úloze, co mají změnit na vzdělávacím systému, aby studující lépe rozuměli tématu rovných příležitostí.

Komentář:

Aktivita využívá jedné úlohy, která byla vytvořena a zadána v rámci Mezinárodního výzkumu výchovy k občanství. Úloha se týká toho, nakolik studující rozumějí konceptu rovných šancí na trhu práce. Úlohu řešili žáci a žákyňe z 28 zemí, jejichž výsledky mohou být porovnávány. V pracovním listu k této aktivitě je kromě samotné úlohy uvedeno i několik výsledků z různých zemí. V případě hlubšího zájmu o provedený výzkum a jeho závěry doporučujeme navštívit internetové stránky www.uiv.cz.

Aktivitu je vhodné použít k zahájení tématu Člověk a trh práce, případně i v rámci tématu Volba povolání. Je to velice rychlá aktivita, která otevře téma rovnosti na trhu práce. Ukáže, nakolik žáci/žákyňe chápou a umí aplikovat předpoklad rovných příležitostí žen a mužů. Pro její jednoduchost a soutěžní povahu můžeme aktivitu dobře použít jako motivační start k probírání tématu.

Důležitým aspektem je porovnání odpovědí žáků/žákyň s průměrnými výsledky za ČR a další země. Toto porovnání může vyprovokovat diskusi, která zasadí uvažování o rovných příležitostech do širších souvislostí. Nejde přitom pouze o rovné příležitosti žen a mužů, ale o riziko jakéhokoliv stereotypního nahlížení na jedince jako zástupce určité skupiny bez přihlížení k jeho individuálním dispozicím.

Aby se aktivita neminula účinkem, je nutné citlivě reagovat na žakovská vysvětlení rozdílných výsledků v jednotlivých zemích. Úspěšnost žáků/žákyň z USA či Finska je podstatně vyšší než úspěšnost žáků/žákyň z Ruska či Slovenska. Bylo by přílišným zjednodušením vidět příčinu v tom, zda daná země patřila do komunistického bloku či nikoliv.

Významnějším důvodem, který však s politickým režimem souvisí, je otevřenost médií v jednotlivých zemích a úroveň demokracie ve společnosti. Rovnost žen a mužů je v rozvinutých zemích typu Finska či USA běžným mediálním tématem. Veřejné mínění je s ním tedy dobře seznámeno. Toto téma je rovněž častěji součástí vzdělávacího systému.

Vzhledem k tomu, že v poslední době se i v ČR stávají rovné šance mediálně aktuálním tématem, můžeme se žákyněmi a žáky diskutovat o tom, zda vnímají nějaký posun v názorech svých či svého okolí.

K AKTIVITĚ „VĚDÍ DĚTI, CO ZNAMENAJÍ ROVNÉ PŘÍLEŽITOSTI V ZAMĚŠTNÁNÍ?“**Úloha**

Dva lidé pracují ve stejném zaměstnání, ale jeden z nich má nižší plat. Princip rovnosti by byl porušen, pokud by důvodem nižšího platu jednoho z nich bylo:

- A) nižší dosažené vzdělání
- B) menší pracovní zkušenosti
- C) nižší počet odpracovaných hodin
- D) pohlaví (zda se jedná o muže či ženu)

Správná odpověď: D

Výsledky Mezinárodního výzkumu výchovy k občanství, který v roce 1999 provedl Ústav pro informace ve vzdělávání. Výzkumu se zúčastnilo 90 000 čtrnáctiletých žáků a žáků z 28 zemí. Uvedená úloha byla součástí výzkumu.

Průměrná úspěšnost žáků/žáků ve vybraných zemích

Mezinárodní výsledek	50 %
Česká republika	48 %
USA	76 %
Finsko	75 %
Rusko	29 %
Slovensko	29 %

(Průměrná úspěšnost vyjadřuje v procentech podíl žáků/žáků, kteří na danou úlohu dali správnou odpověď, vůči všem testovaným žákům/žákyním.)

Zdroj: www.uiv.cz, informace o Mezinárodním výzkumu občanské výchovy.

Reklama na povolání

Cíl:

Uvažovat o dominantních charakteristikách vybraných povolání, která jsou obvykle vykonávána ženami nebo muži.

Kapitoly:

Gender a trh práce, Gender a volba povolání

Pomůcky:

výstřižky z časopisů, čtvrtka, nůžky, lepidlo a fixy pro každou skupinu

Čas:

45 minut

Věk:

základní škola, střední škola

Velikost skupiny:

běžně velká třída

Postup:

- 1) Žákyně a žáci rozdělíme do menších skupin po 3–4, případně je necháme pracovat individuálně. Pokud dáváme přednost skupinové práci, můžeme rozdělení provést náhodně nebo můžeme vyhlásit seznam povolání, na která se budou tvořit reklamy, a jednotliví žáci/žákyně se přihlašují k povolání, o něž mají zájem. V druhém případě vzniknou skupiny na základě zájmu.
- 2) Každá skupina dostane za úkol vytvořit reklamu na jedno povolání. Aktivitu můžeme uvést tím, že studující vyvezeme, aby si představili buď inzerát na určité zaměstnání v novinách, nebo nábor ke studiu na škole, která připravuje pro určité povolání. Reklama by měla vyjadřovat hlavní znaky zvoleného povolání.
- 3) Povolání, na které se má tvořit reklama, si skupiny mohou zvolit libovolně samy, nebo je možné povolání předem zadat. Druhá možnost je vhodnější proto, že ve výtvorech bude zastoupena širší škála povolání, což bude stimulovat závěrečnou diskusi. Seznam povolání můžeme se třídou vytvořit společně na začátku aktivity s tím, že korigujeme pestrost zařazených povolání. Doporučujeme, aby povolání byla nazvána genderově neutrálně: např. učitelství, prodávání v obchodě s potravinami, řízení nákladního auta, sekretářské práce...
- 4) Požádáme žáky/žákyně, aby z domova přinesli obrázky z novin, časopisů, letáků atd., které budeme dále používat pro přípravu reklamy. Výběr z přinesených materiálů provedeme během vyučování. Při nedostatku času můžeme přípravu materiálů k tvorbě reklam žákům/žákyním zadat jako domácí úkol.
- 5) Během práce se snažíme žáky/žákyně podporovat v kooperaci, dohlížíme na to, aby se do činnosti ve skupině zapojili všichni členové/členky (pokud vidíme, že tomu tak není, ptáme se studujících, čím ke skupinové práci přispívá daný žák/žákyně). Současně připomínáme, že reklama má vystihovat hlavní znaky povolání.
- 6) Po ukončení práce reklamy vyvěsíme po třídě. Každou skupinu požádáme, aby svůj výtvar popsal. Ptáme se nejen na obsah výsledného produktu, ale také na proces jeho vzniku (jak vypadala práce ve skupině, jak se rozhodovalo, jaká byla míra účasti atd.).
- 7) Po společném prohlédnutí všech reklam se ptáme žáků/žákyně, co je zaujalo, zda reklamy vystihují skutečně nejpodstatnější znaky daných povolání atd. Diskusi vedeme k tomu, aby si studující uvědomili genderový rozměr našich očekávání vůči jednotlivým povoláním (například reklama na „sekretářské práce“ bude jistě zobrazovat mladou ženu, „řízení nákladního auta“ naopak silného muže). Snažíme se žákyně/žáky přimět k zamyšlení nad tím, proč jsou daná povolání vykonávána obvykle ženami či muži, eventuálně proč jsou spojována s ženami či muži, ačkoliv v realitě tomu tak není. V diskusi se snažíme upozorňovat na to, že univerzální očekávání vůči ženám a vůči mužům nerespektují individualitu každého z nás, že ženy i muži jsou vnitřně velmi heterogenní skupiny a měli bychom ke každému přistupovat jako k výjimečnému jedinci.

Komentář:

Aktivita je velmi vhodná i pro menší děti. Názorným a zábavným způsobem demonstruje genderovou stereotypnost našeho uvažování.

Aktivita je zajímavá i proto, že nám dovoluje konfrontovat osobní zkušenosti dětí (obvykle vycházejí při argumentování z toho, že v jejich okolí není žádný muž, který by byl zdravotním bratrem – zdravotní sestra je tedy povolání pro ženy) s širšími souvislostmi, například v podobě statistik o zastoupení žen ve vedení velkých podniků či mužů v povolání zdravotní sestra atd.

Kdo je úspěšnější v zaměstnání - ženy, nebo muži?

Cíl:

Přemýšlet o očekávání vůči pracovní kariéře žen a mužů. Konfrontovat osobní názory žáků a žákyň s výzkumy veřejného mínění. Uvědomit si odlišnosti v názorech žen a mužů na trh práce a pracovní úspěšnost.

Kapitoly:

Gender a trh práce, Gender a společnost

Pomůcky:

pracovní list pro vyučující, 11 archů papíru velikosti A3 či A2, 11 silných fixů

Čas:

30 minut

Věk:

druhý stupeň základní školy a střední škola

Velikost skupiny:

spíše menší třída

Postup:

- 1) Na jednotlivé archy papíru nadepíšeme výroky z pracovního listu (na každý arch jeden výrok). Pod každou otázkou vytvoříme dva sloupce pro odpovědi „ano, souhlasím“ a „ne, nesouhlasím“. Neuvádíme výsledky průzkumu. Archy následně rozmístíme po třídě, nejlépe přilepíme na tabuli, dveře a okna tak, aby se u nich žáci/žákyně mohli volně pohybovat a současně na ně bylo vidět z lavic.
- 2) Požádáme žáky/žákyně, aby obešli všech 11 archů a uvedli svůj názor na daný výrok. Názory zaznamenávají značkou v příslušném sloupci. Pro další práci s odpověďmi žáků/žákyň doporučujeme, aby dívky svoji odpověď označovaly křížkem a chlapci kolečkem či jinými odlišnými znaky.
- 3) Následně odpovědi spolu se žáky/žákyněmi spočítáme. Zajímá nás jednak celkový souhlas či nesouhlas s výrokem, jednak rozdíl v odpovědích dívek a chlapců. Výsledek žakovských odpovědí zapíšeme na každý arch.
- 4) Pokračujeme diskusí o žakovských názorech. Ptáme se žáků/žákyň, proč s některými výroky souhlasili a s jinými nikoliv, jaké mají pro své odpovědi argumenty.
- 5) V dalším kroku dopíšeme na každý arch s příslušným výrokiem výsledky průzkumu veřejného mínění, které jsou uvedeny v pracovním listu. Procenta souhlasných odpovědí je vhodné zapsat odlišnou barvou na jednotlivé archy. Zjišťujeme, zda se názory dívek a chlapců ve třídě lišily podobně jako názory žen a mužů v průzkumu. Pokud nacházíme rozdíly, snažíme se s žáky/žákyněmi diskutovat o možných důvodech.

Komentář:

Aktivita umožňuje žákům/žákyním porovnat jejich osobní názory na pracovní diskriminaci žen s veřejným míněním o tomto tématu. Konfrontace vytváří problémovou situaci, a tím podporuje diskusi. Aktivita je velice vhodná při probírání tématu zaměstnanosti. Zvláště účelná je ve třídách, kde studující nesouhlasí s tím, že trh práce obsahuje některé diskriminační mechanismy vůči ženám. Pokud důraz položíme na výzkum veřejného mínění, můžeme žáky/žákyně lépe přesvědčit o existenci těchto mechanismů, neboť výzkum ukazuje jejich reflexi veřejnosti.

Výzkum veřejného mínění naznačuje, jaké genderové stereotypy vztahující se k trhu práce v naší společnosti panují. Výsledky výzkumu můžeme interpretovat buď tak, že sami respondenti/respondentky jsou zdrojem těchto stereotypů (jejich odpovědi nemusí odrážet skutečný stav věcí, ale pouze jejich smýšlení o nich), nebo že na sobě cítí dopady těchto stereotypů, které ovlivňují přístup zaměstnavatelských organizací. V obou případech výsledky svědčí o tom, že genderové stereotypy v naší společnosti existují a pravděpodobně ovlivňují uplatnění žen a mužů na trhu práce.

Dosavadní zkušenosti s aktivitou ukazují, že je velice dobré věnovat v závěrečné diskusi bližší pozornost zvláště některým výroky. Jedná se zejména o výroky číslo 1 (nižší schopnosti žen), 9 (omezení vyplývající z péče o děti) a 11 (pro ženy nevýhodné nastavení pracovní sféry). Tyto výroky shrnují hlavní podstatu znevýhodnění žen na trhu práce.

Závěrečná diskuse by se měla věnovat rovněž rozdílům v odpovědích žen a mužů v rámci výzkumu. Vedeme studující k tomu, aby se rozdíly pokusili vysvětlit. Hlavní příčinu můžeme vidět v odlišných pracovních zkušenostech žen a mužů. Ženy podstatně silněji souhlasí s výroky, které ukazují, že český trh práce obsahuje určitá omezení a znevýhodnění pro ženy, naopak méně než muži souhlasí s tím, že ženy mají méně vhodné dispozice pro úspěšnou realizaci pracovní kariéry. Vysvětlení tohoto rozdílu spočívá vedle psychologických mechanismů (ego-obranných motivů) v tom, že ženy se pravděpodobně častěji než muži osobně setkaly s určitým znevýhodněním, a jsou proto vůči diskriminaci obecně citlivější.

Doporučujeme snažit se diskusi nad výsledky výzkumu ukončit pozitivně tím, že spolu se žáky/žákyněmi hledáme možná opatření pro zvýšení šancí žen na pracovní úspěch (například zkrácené úvazky, jesle na pracovišti, větší zapojení mužů do péče o rodinu atd.). Současně můžeme hovořit o tom, co by změna v pracovních drahách žen přinesla mužům a potažmo celé společnosti. V prvním případě je to téma související s rozdělením soukromé a veřejné sféry. Větší zapojení žen do pracovní veřejné sféry by pravděpodobně kladlo nároky na větší zapojení mužů do péče o domácnost. Tím se jejich životní obzory a osobní růst mohou rozšířit o dosud spíše opomíjené oblasti, jako je výchova dětí. Společnosti by

větší pracovní úspěšnost žen přinesla hospodářský rozvoj, neboť by došlo k plnému využití lidského potenciálu. Během diskuse bychom měli žáky/žákyně opakovaně obracet k otázce, zda je možné mluvit o všech ženách a o všech mužích, jako by byli stejní, měli shodné vlastnosti, schopnosti a dispozice. Snažíme se ukazovat, že ženy ani muži nejsou homogenní skupiny. To je důvod, proč musíme odmítat diskriminaci na základě pohlaví. Aktivita má vedle uvedeného cíle také další možné využití. Se studujícími můžeme přemýšlet o provedení výzkumu, vůči kterému lze mít jisté metodologické výhrady. Ty spočívají zejména v tom, že výzkumná otázka byla postavena jednostranně, nižší pracovní úspěšnost žen se představovala jako fakt (tím pádem byli z výzkumu vyloučeni lidé, kteří naopak považují ženy za pracovní úspěšnější). Další výhrada se týká formulace výroků, které měli respondenti/respondentky posuzovat. Ty jsou formulovány vůči ženám výhradně negativně.

K AKTIVITĚ „KDO JE ÚSPĚŠNĚJŠÍ V ZAMĚSTNÁNÍ - ŽENY, NEBO MUŽI?“

Agentura CVVM realizovala v květnu 2003 průzkum veřejného mínění. Ten se snažil odpovědět na otázku: Proč jsou podle vás ženy v zaměstnání méně úspěšné než muži?

Respondenti/respondentky měli za úkol posuzovat několik výroků, které mapovaly možné příčiny nižší pracovní úspěšnosti žen. U každého výroku měli uvést, zda s ním souhlasí, či nesouhlasí. Procentuální údaje u jedenácti níže uvedených výroků ukazují, jaký byl podíl žen a mužů, kteří s daným výrokem souhlasili.

Proč jsou podle vás ženy v zaměstnání méně úspěšné než muži?
(co si o tom myslí ony samy a co muži)

1) Nemají schopnosti a znalosti srovnatelné s muži.

Ženy – 15,6 %

Muži – 37,8 %

2) Mají obecně nižší vzdělání než muži.

Ženy – 18,2 %

Muži – 25,4 %

3) Ženy nemají autoritu a řídicí schopnosti.

Ženy – 21,1 %

Muži – 46,3 %

4) Ženy jsou málo průbojné.

Ženy – 38,1 %

Muži – 53,1 %

5) Lidé preferují ve vedoucích pozicích muže.

Ženy – 88,6 %

Muži – 88,0 %

6) Ženy nezajímá kariéra.

Ženy – 18,5 %

Muži – 27,1 %

7) Ženy se bojí úspěchu.

Ženy – 10,7 %

Muži – 20,3 %

8) Ženy nejsou stabilní pracovní silou.

Ženy – 32,6 %

Muži – 58,3 %

9) Ženy omezuje péče o malé děti.

Ženy – 88,6 %

Muži – 94,0 %

10) V práci muži dominují a nedají ženám šanci.

Ženy – 75,3 %

Muži – 56,8 %

11) Současné nastavení zaměstnavatelské politiky ženy znevýhodňuje.

Ženy – 83,8 %

Muži – 64,9 %

Zdroj: MF Dnes, 16. května 2003.

Kolik stojí práce v domácnosti?

Cíl:

Uvědomit si, že péče o rodinu a domácnost je velice náročná, avšak málo oceňovaná.

Kapitoly:

Gender a trh práce, Gender a společnost, Gender a osobnost člověka

Pomůcky:

kopie pracovního listu pro každého žáka/žákyni, pracovní list pro vyučující

Čas:

20 minut

Věk:

druhý stupeň základní školy a střední škola

Velikost skupiny:

běžně velká třída

Postup:

- 1) Každému žákovi/žákyni rozdáme jednu kopii pracovního listu A. Jejich úkolem je list vyplnit, tj. napsat počet hodin za měsíc, které v jejich domácnosti tráví matka a otec jednotlivými činnostmi. Upozorníme je, že jde pouze o odhady. Pokud je pro studující složité představit si celý měsíc, vyzveme je, aby zkusili počet hodin odhadnout nejprve pro jeden týden a následně vynásobit čtyřmi. Časový limit pro vyplnění pracovního listu by měl být relativně krátký, maximálně 5 minut. Vyplnění pracovního listu můžeme pojmout také jako domácí úkol. Zvláště vhodné je to u mladších dětí, které mohou váhat s odhadem počtu hodin – doma pracovní list mohou vyplnit s pomocí rodičů.
- 2) Mezitím napíšeme na zakrytou tabuli obvyklé platby za jednotlivé domácí činnosti tak, jak je uvádí pracovní list B pro vyučující.
- 3) Když žáci/žákyně pracovní list vyplní, otočíme tabuli tak, aby viděli cenové údaje. Požádáme je, aby spočítali, kolik by stály jednotlivé činnosti vykonávané jejich matkou a otcem, pokud by se jednalo o nakupované služby. Při výpočtu vycházejí z ceny a odhadu počtu hodin.
- 4) Následně se jednotlivých žáků/žákyní ptáme na spočítané částky. Zajímá nás zejména poměr mezi finančním ohodnocením činností vykonávaných matkami a otci.
- 5) Dále se žáky/žákyněmi diskutujeme o rozdělení prací v domácnosti a o příspěvku matek a otců k chodu rodiny (domácí práce vs. mzda přinášená do rodinného rozpočtu). U starších žáků/žákyní můžeme otevřít otázku vazby mezi pracovní sférou, která je obvykle spojována s muži a je finančně oceňována, a soukromou sférou, která je naopak obvykle spojována se ženami a je finančně podhodnocena.

Komentář:

Aktivita může být zařazena jak k tématu rodina, tak k tématu zaměstnání. Přes svoji jistou náročnost je aktivita pro studující zajímavá a velice efektivně u studujících přináší změnu v nahlížení na domácí práce.

V denním tisku byly v roce 2004 publikovány výsledky studie, z níž vycházejí údaje v pracovním listu o cenách za výkon jednotlivých činností. Ekonomická rozvaha ukázala, že: „Kdyby si chtěl někdo místo rodiče na mateřské zaplatit profesionála, který by hlídal dítě a zvládal i všechny běžné domácí práce včetně vaření a nákupů, musel by měsíčně sáhnout do peněženky pro jedenatřicet tisíc korun. Taková je cena práce, jakou zvládá člověk na ‚mateřské‘. A to ještě při těch nejnižších sazbách, které si firmy za úklid a hlídání dětí účtují. Od státu přitom člověk pečující o dítě dostane měsíčně 3 573 korun. ... Maminky mají smůlu. Stát si je cení částkou 4,96 Kč za hodinu. Být matkou či tátou na plný úvazek je tak vlastně – s trochou nadsázky – nejlevnější práce v zemi.“ (MF Dnes, 20. listopadu 2004)

S prací v domácnosti souvisí řada problematických otázek. Jednak je to nerovnoměrné rozdělení činností mezi jednotlivé členy domácnosti tak, že většina váhy spočívá dosud spíše na ženách. Tato otázka bývá často viděna jako soukromá záležitost, kterou si každý člověk může vyřešit ke své spokojenosti. Tím bohužel dochází k popírání vlivu genderových stereotypů, které v obdobné míře zasahují naše veřejné působení i soukromý život. Práce v domácnosti je však marginalizována také institucionálně, přístupem státu. Patrné je to například na tom, že lidé (obvykle ženy), kteří pracují v domácnosti, nemají nárok na vyplácení důchodu od státu, nebo na výši rodičovského příspěvku. Je obvyklé, že rodič (matka či otec), který je na rodičovské dovolené, obvykle vykonává většinu domácích prací. Státní sociální systém jej za to odměňuje rodičovským příspěvkem, který je často považován za nízký.

Při zadávání aktivity je nutná opatrnost vůči žákům/žákyním, kteří vyrůstají pouze s jedním rodičem. Pokud je takovýchto dětí ve třídě více, aktivitu doporučujeme nezadávat nebo ji upravit tak, že děti nepopisují rozdělení domácích prací ve vlastní rodině, ale obecně.

PRO ŽÁKY A ŽÁKYNĚ K AKTIVITĚ „KOLIK STOJÍ PRÁCE V DOMÁCNOSTI?“

Přečtěte si následující činnosti, které jsou vykonávány v každé domácnosti. Zamyslete se nad tím, kolik času tyto činnosti obvykle zaberou v jednom měsíci. Odhadněte počet hodin, které musí matka, otec nebo jiní členové vaší rodiny věnovat těmto činnostem. Počet hodin zapište do jednotlivých sloupců tabulky podle toho, kdo činnosti vykonává.

Dva poslední sloupce tabulky zatím nechte prázdné. Počkejte na další pokyny vašeho učitele či učitelky.

Činnost	Počet hodin za jeden měsíc, které činnosti musí věnovat jednotliví členové rodiny			Finanční ohodnocení – vynásobte počet hodin s údajem, který vám poskytne vyučující	
	matka	otec	děti, prarodiče, jiné osoby	matka	otec
Běžný denní úklid v domácnosti					
Žehlení					
Mytí oken					
Čištění kobereců					
Běžná péče o zahradu (sekání trávy, zalévání)					
Drobné údržbářské práce v domácnosti (zavěšení poličky, obrázků, výměna žárovek, vodovodních baterií)					
Hlídání dětí či starých lidí					
Nákupy a vaření obědů či večeří					

PRO VYUČUJÍCÍ K AKTIVITĚ „KOLIK STOJÍ PRÁCE V DOMÁCNOSTI?“

Činnost	Kolik stojí práce profesionálů
Běžný denní úklid v domácnosti	120–200 Kč/h
Žehlení	90–130 Kč/h
Mytí oken	60–80 Kč/okno
Čištění koberců	12–15 Kč/m ²
Běžná péče o zahradu (sekání trávy, zalévání)	200 Kč/h
Drobné údržbářské práce v domácnosti (zavěšení poličky, obrázků, výměna žárovek, vodovodních baterií)	100–200 Kč/h
Hlídnání dětí či starých lidí	50–150 Kč/h
Nákupy a vaření obědů či večeří	130–150 Kč/h

„Kdyby si chtěl někdo místo rodiče na mateřské zaplatit profesionála, který by hlídal dítě a zvládal i všechny běžné domácí práce včetně vaření a nákupů, musel by měsíčně sáhnout do peněženky pro jedenatřicet tisíc korun. Taková je cena práce, jakou zvládá člověk na ‚mateřské‘. A to ještě při těch nejnižších sazbách, které si firmy za úklid a hlídání dětí účtují. Od státu přitom člověk pečující o dítě dostane měsíčně 3 573 korun. ... Maminky mají smůlu. Stát si je cení částkou 4,96 Kč za hodinu. Být matkou či tátou na plný úvazek je tak vlastně – s trochou nadsázky – nejlevnější ‚práce‘ v zemi.“

Zdroj: MF Dnes, 20. listopadu 2004.